

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Mundus Aspectabilis Philosophice Consideratus

Falck, Joseph

Augustae Vindelicorum, 1740

§. I. Prudentia.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95848](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95848)

§. I.

Prudentia.

Morales inter virtutes meritò principem locum tenet prudentia; tum quia intellectualis est, tum quia virtutes ceteras moderatur & regit. Unde S. Greg. docet, alias virtutes, nisi, quæ agunt, prudenter agant, virtutes esse nequaquam posse. Et Plato agebat, illas sine hujus præsidio esse quasi Dædali statuas, solutas, fugaces, instabiles. Prudentiam definit Aristoteles: *Habitus vera cum ratione activus in iis, quæ homini sunt bona vel mala moraliter.* Id est, habitus, quo non tantum, quid agendum sit, & à quo abstinendum novimus; sed etiam, quo agimus, quod agendum est, & abstinemus, à quo abstinendum. Agere autem & efficere apud eundem Arist. sic distinguuntur, ut agere ad prudentiam, facere ad artem pertineat; in actione quippe agentis intentio, in effectione verò industria consideratur. In allata definitione per vocem *vera* veritas practica intelligenda est; hinc prudentis est, media ad finem apta seligere, & habita ratione loci ac temporis, omnibusque circumstantiis ritè perpensis, quid hinc & nunc opus factio sit, rectè judicare.

Actus prudentiæ sunt tres præcipui. Primus est bona consultatio, cum scilicet media ad finem utilia investigantur & excutuntur. Secundus est recta intelligentia, quâ intelligitur, quanam ex iis ad finem assequendum magis idonea sint. Tertius est imperium, quo, quæ judicata sunt, executioni mandantur: & hic est etiam actus rationis dirigentis, moventisque voluntatem ad executionem.

Partes prudentiæ integrales sunt certæ animi dotes, quibus prudentiæ actus facilius exercentur; seu quædam actiones ad perfectum prudentiæ usum requisitæ. Ad prudentiam siquidem pertinet præteritorum memoria, intelligentia præsentium, & providentia futurorum, docilitas ad discendum ab expertis, solertia ad rectè & promptè excogitandum, quid hinc & nunc factio sit opus; ratio seu recta ratiocinandi vis, circumspèctio in circumstantiis, cautio tandem in removendis impedimentis; unde partes integrales prudentiæ octo à S. Thoma numeratæ sunt, memoria, intelligentia, docilitas, solertia, ratio, providentia, circumspèctio & cautio.

Partes prudentiæ subjektivæ præcipuæ sunt quinque, ita dictæ, quod velut species illi subijciuntur: nempe Monastica seu Personalis, quâ quisque in suis actionibus ritè obeundis seipsum dirigit: Oeconomica, quæ circa bonum familiæ regimen versatur: Regalis in Principe ad subditos sapienter regendos; in ipsis verò subditis Politica, quâ prudenter se gerunt Principi in obtemperando: quæ militum decet Ducem, Militaris dicitur. Primam ex his, seu personalem, præcipuam prudentiæ speciem esse, docet Aristoteles, unde & eam simpliciter prudentiam appellat.

Contra prudentiam duobus peccatur modis, per defectum nempe & per excessum. Prudentiæ per excessum opponuntur 1. Prudentia carnis, quæ in implendis naturæ corruptæ desideriis studiosius versatur. 2. Nimia bonorum temporalium sollicitudo, quæ ex immoderato habendi amore, vel amittendi timore exoritur. 3. Astutia seu calliditas, aut versutia, quæ dicitur excogitatio mediorum seu rationum perversarum ad obtinendum finem, maximeque

mèque ad alios decipiendos conducentium. Quando astutia in dictis tantum versatur, à quibusdam dolus dicitur: si factis se prodat, fraudis nomen habet; quanquam fraus & dolus promiscuè sæpius usurpentur.

Per defectum, prudentiæ adversatur imprudentia, quæ sæpius ex ignorantia profluit, eaque generatim dici potest prudentiæ carentia, nec una est specie, sed multiplex: nempe præcipitatio, inconsideratio, inconstantia & negligentia. Præcipitatio dicitur vitium, quo quis opus aliquod citra sufficientem deliberationem aggreditur, & opponitur bonæ consultationi. Inconsideratio vitium est, quo citra debitam attentionem de mediis fertur iudicium, & ea opponitur bonæ intelligentiæ, seu potius bono iudicio. Inconstantia est sententiæ mutatio ob nullam, levemve causam, quæ contra gnomen pugnat, ut Græci dicunt. Negligentia denique est ommissio diligentia in rei constitutæ urgenda executione: nam uti, priusquam incipias, consulte, sic ubi consulueris, maturè factò opus est, inquit Salustius.

S. II.

Justitia.

Inter reliquas morales præcipuum obtinet locum Virtus justitiæ, tum ratione subjecti, tum ratione objecti; quia cum reliquæ virtutes morales appetitui sensitivo inhæreant, ut ejus perturbationes moderentur & cohibeant, ipsa, ut ait Arist. insidet in appetitu rationali. Ratione objecti verò, quia aliæ virtutes morales versantur per se duntaxat, & ex proprio instituto circa bonum ejus, in quo sunt; at secundum justitiam habet se quisque bene etiam erga alios, æqualitatem eis præstans; unde ab Arist. *Justitia bonum alterius dicitur*. Porro justitia latiore significatu, in sacris præsertim Litteris, virtutes omnes complectitur, & ita Vir justus, idem est, ac Vir omnium virtutum dotibus instructus: hoc tamen loco sumitur pro speciali virtute, quæ hominem perficit in iis, quæ, tum in hominum societate tuenda, tum in tribuendo cuique suum, requiruntur. Unde communiter definitur à Juristis: *Constans & perpetua voluntas jus suum cuique tribuendi*: tribuendi nempe, quod justum & rectum est, & cuique stricta obligatione debitum; ubi juris nomine propriè intelligitur æqualitas illa, quæ justitiæ propria est, & quæ est illius mediocritas inter plus & minus constituta; unde & fortasse nomen æquitatis deductum est.

Partes justitiæ integrantes, si generatim loquamur, sunt duæ, ut tradit S. Thom. nempe facere bonum, & declinare à malo: ubi tamen bonum & malum non in ea amplitudine sumi debent, quâ omnibus competunt virtutibus; nam virtutes omnes id commune habent, ut bonum amplectantur, & malum effugiant: sed eo pacto sunt accipiendæ, ut bonum idem sit, ac alteri debitum; malum verò idem, quod alteri noxium. Itaque facere bonum, ut est pars justitiæ, est æqualitatem servare in iis, quæ ad alterum spectant: declinare à malo est æqualitatem non corrumpere.

Partes subjectivæ seu species justitiæ sunt tres, nempe justitia Legalis, commutativa, & distributiva, juxta respectum triplicem, quem homines in communitate constituti inter se habent, videlicet partis ad totum, partis ad partem, totius ad partem. Justitia legalis, quæ & generalis dicitur, ordinat partem ad totum, quatenus facit, ut, qui membrum communitatis est, pa-